

Iedarbīga pote pret korupciju

Bezspēcības iemesls slēpjas apstākļi, ka jebkura mēroga politiķis ir pilnībā nekontrolējams

Aivars Bergers,
"Saskaņas Centra"
valdes priekšsēdētājs

Latvijas politiskā elite šobrīd ir sarsprungusi, cenšoties sagremot Jūrmalas politisko krīzi, katrā ziņā, cenšoties kaut kādā veidā notušet vai nogludināt šo nejēdzību. Droši vien tāpēc par to tiek runāts neskaidri, vērstoties pret personālijām, ne faktiem, cenšoties vēlētajiem noslēpt šīs afēras politiski ekonomisko pamatu. Tai pat laikā šīs lietas būtība ir vienkārša un savā ziņā pat ģeniāla: sākotnēji fizisko personu grupa Liepupē privatizē 23 hektārus izdevīgas zemes. Izdevīgā cena par šādu gardu kumosīņu tiek izskaidrota ar šī zemes gabala statusu — privatizācijai tā tika izstādīta kā rūpnieciskā zona. Drīz pēc tam Jūrmalas Dome ar savu slaveno lēmumu maina šo statusu. Tagad šeit var būtēt mājokļus, savrupnamus, pilis un cita veida elitāru greznību. Pēc vienkāršas balsošanas kvadrātmetra vērtība pieauga desmit reizes.

“ Vai mums ir kaut viena spēcīga politiskā partija, kas spētu atbildēt par savu locekļu politisko un morālo rīcību, kurus šī partija ir ievedusi varas aprītē. Bet vēl būtiskāks ir jautājums, ko partijas var izdarīt ar saviem nodevējiem, pārbēdzējiem un neliešiem? Šis ir retorisks jautājums: neko tā nevar izdarīt. Bet pati partija taču nes formālu atbildību vēlētajū priekšā!

Tieši šā darījuma atklātība, pārvērsties korupcijas striptīzā, Repšes kungā izsauca tik spilgtu un patiesu histēriju. Kādēļ viņš tā dusmojās? Viņam varbūt vienkārši skauda, bet varbūt viņš apvainojās, ka netika uzaicināts piedalīties komisijas naudas sadalē, bet varbūt viņā pamodās politiskā sirdsapziņa. Mums diemžēl nav lemts to uzzināt. Jūrmalas Domes rīcības motīvus, mūsaprāt, būtu jānoskaidro prokuratūrai ar kompetentu komisiju un specdienestu atbalstu. Taču mūs šajā stāstā interesē nevis komerciāli kriminālais, bet gan morāli politiskais aspekts.

Acu priekšā uzpeld televīzijas aina ar "Jaunā laika" publisko zvērestu Doma katedrālē: tīras sejas, gaišas drānas un dvēseli plosošā patētika: "Gods kalpot Latvijai!". Viss pārvērties pelnos, viss ir aizmirsts, viss aizmests vēstures mēslainē. Jā gan, Einaram Repšem savulaik neslikti padēvās kontrolēt monetāru sistēmu, bet, kad tā sāka skart dzīvus cilvēkus un viņu kaislības, tad pat viņa harizma un dzelžainais skatiens izrādījās bezspēcīgi "cenas par jautājumu" priekšā. Nobeidzot par Repši, piebildīšu, ka šādā situācijā bezspēcīgi izrādītos jebkurš cits.

Šis bezspēcības iemesls slēpjas apstākļi, ka jebkura mēroga politiķis ir pilnībā nekontrolējams. Tiklīdz saņēmis deputāta mandātu, viņš var darīt praktiski jebko: pāriet no vienas partijas citā, piedalīties apšaubāmās kombinācijās, iznomāt savu balsi, uzstāties ar bezatbildīgiem paziņojumiem. Pēdējos piecpadsmit gadus mēs daudzkārt esam to redzējuši — mūsu acu priekšā to ir darījuši gan labējie, gan kreisie, gan centristi, gan nacionālisti. Vēlētajam šādā situācijā nav ne mazāko iespēju šādu deputātu ietekmēt. Par deputātu it kā atbildīga ir partija, precīzāk — partijas līderi, vienkāršiem vārdiem sakot, lokomotīves. Pateicoties šādai sistēmai varas orgānos nonāk šo "lokomotīvu" radnieki un draugi. Normālam vēlētajam šādā situācijā ir visi iemesli apvainoties un justies aizskartam: vispirms viņu atklāti izmanto, un pēc tam aizmirst un uzspļauj viņam. Tieši tāpēc, izsakoties socioloģijas terminoloģijā, Latvijā ir viszemākais no visām ES valstīm (6%!!!) uzticības līmenis politikā partijām. Tās ir pašsaprotamas sekas mūsu bezspēcīgajai partijai — vēlētajū sistēmai.

Cik reizes mēs esam bijuši liecinieki tam, kā Latvijā partijas tiek izveidotas pēc pirmsvēlēšanu politiskā projekta principa. Vai mums ir kaut viena spēcīga politiskā partija, kas spētu atbildēt par savu locekļu politisko un morālo rīcību, kurus šī partija ir ievedusi varas aprītē. Bet vēl būtiskāks ir jautājums, ko partijas var izdarīt ar saviem nodevējiem, pārbēdzējiem un neliešiem? Šis ir retorisks jautājums: neko tā nevar izdarīt. Bet pati partija taču nes formālu atbildību vēlētajū priekšā! Ja partija nevar, tad neviens nevar. No tā arī izriet vispārēja vēlētajū bezatbildība, vienaldzība un apātija, tautas neticība politikā institūcijām un politikās reklāmas milzīgajām iespējām manipulējot ar balsīm un vēlēšanām.

Tā ir diagnoze, un strīdēties par tās precizitāti esmu gatavs ar jebkuru. Tagad es vēlētos parunāt par izdziedēšanu. Tā nav vienkārša, bet tā vismaz ir iespējama. Šajos apstākļos, kad demokrātija vēl nav nostiprinājusies, bet tā jau ir izvirtusi, un tāpēc jo vajāka, izeja meklējama pilnīgā pārejā uz mažoritāro vēlēšanu sistēmu, kad katrā apvidū, pilsētā, miestņā, pagastā vēlēša-

“ Mažoritārajā sistēmā ir paredzēts vēl kāds drošības vārsts — tas ir deputāta atsaukšanas mehānisms. Tas paredz iespēju atsaukt no parlamenta vai Domes cilvēku, kurš ticis pieķerts zādžībā, korupcijā vai jebkurā cita veida necienīgā darbībā, vai vienkārši nav attaisnojais cerības un izrādijies bezjēdzīgs.

nas notiek nevis pēc partiju sarakstiem, bet par katru konkrētu šajā apvidū labi zināmu cilvēku. Tādā veidā balsots tiek nevis par vārdu, uzvārdu atsūtītu no Rīgas, bet gan par cilvēku, kura darbi un īpašības ir vēlētajiem labi zināmas. Nelielās pilsētņās dzīve rit kā uz delnas, un vēlētais daudz precīzāk un pārliecinošāk varētu veikt savu izvēli, ja viņš zina gan pašu kandidātu, gan viņa ģimeni, kā viņa panākumus, tā arī neveiksmes. Tad arī tāda "Jūrmalgeita" nebūtu iespējama, jo deputāts nevarētu noslēpties aiz partijas vairoga.

Mažoritārajā sistēmā ir paredzēts vēl kāds drošības vārsts — tas ir deputāta atsaukšanas mehānisms. Tas paredz iespēju atsaukt no parlamenta vai Domes cilvēku, kurš ticis pieķerts zādžībā, ko-

rupcijā vai jebkurā cita veida necienīgā darbībā, vai vienkārši nav attaisnojais cerības un izrādijies bezjēdzīgs. Un tad viņa vietā varētu ievēlēt citu, kas būtu godīgs, krietns un nodēris.

Doma par to, ka Latvijā būtu vajadzīgas deputātu tiešās vēlēšanas, protams, kaut kad jau ir izskanējusi. Par šo domu ne tik sen izteicās manas apvienības biedrs Jānis Urbanovičs. Bet šo ideju pie mums pat nekritizē, to vienkārši noklusē, jo tā traucē mūsu politiķiem un partiju veidotājiem. Tāpēc, ka daudzi mūsu politiķi pārejas gadījumā uz mažoritāro sistēmu paliktu bez darba, šādā gadījumā vismaz bez savu šā brīža darījumu kārtošanas resursa. Un par televīzijā ērģeļu mūzikas pavadījumā sniegtajiem solījumiem nāktos atbildēt katram personīgi.

Tāpat mēs varētu atcerēties, kā pašā smagākajā pavērsiena brīdī, ievēlēja pēc mažoritārās sistēmas, Latvijas Augstākā padome nobalsoja par neatkarību, un katra balss "pret" vai "par" izlēma valsts nākotni, gan arī katra deputāta politisko un cilvēcisko likteni.